

E K O N O M I J A
za 4. letnik Ekonomske šole

(Povzetki snovi)

KAZALO:

E K O N O M I J A.....	1
I. SODOBNO TRŽNO GOSPODARSTVO.....	2
1. LASTNINSKA STRUKTURA.....	3
1.1 Razvoj ekonomskih sistemov.....	3
1.2 Sprememba lastninske strukture.....	3
1.3 Delniška družba.....	4
1.4 Korporacija.....	4
2. TRŽNA STRUKTURA.....	4
3. VLOGA DRŽAVE V SODOBNEM GOSPODARSTVU.....	6
4. MEDNARODNI EKONOMSKI ODNOSI.....	9
II. SLOVENSKO GOSPODARSTVO.....	10
1. DEJAVNIKI GOSPODARSKE RASTI SLOVENIJE.....	10
2. BRUTO DOMAČI PRODUKT IN UPORABA V SLOVENIJI.....	13
METODE MERJENJA DRUŽBENEGA PRODUKTA.....	14
2.1 Rast in strukture bruto domačega produkta Slovenije.....	16
2.2 Primerjalni kazalci življenjske ravni.....	18
2.3 Uporaba bruto domačega produkta.....	19
3. EKONOMSKA POLITIKA.....	26
3.1 Nosilci in cilji ekonomske politike.....	26
3.2 Instrumenti ekonomske politike.....	27
4. SLOVENIJA IN EVROPSKA UNIJA.....	29
4.1 Učinki vključitve Slovenije v EU na državni proračun.....	30
4.2 Posledice vključitve Slovenije v EU.....	31

I. SODOBNO TRŽNO GOSPODARSTVO

Ljudje so se z razvojem naučili, da premagujejo problem relativne redkosti dobrin s tehnično izpopolnjenimi procesi proizvodnje, ki neprenehoma potekajo v milijonih proizvodnih enot po vsem svetu. Proizvodi teh se razporejajo med milijarde gospodinjstev. Vsaka od proizvodnih celic ve, kaj, kako in za koga proizvaja.

1. LASTNINSKA STRUKTURA

1.1 Razvoj ekonomskih sistemov

1. I. in II. Industrijska revolucija povzroča spremembe v tehnološki strukturi.

V 18. stoletju se je začela I. industrijska revolucija, ki je povezana z odkritjem parnega stroja, poleg industrijske revolucije poteka tudi agrarna revolucija, ki osvobaja delovno silo na podeželju. Pojavi se proletariat, kar pomeni, da ljudje odhajajo s podeželja v mesta in iščejo zaposlitev.

V 19. stoletju se začne II. Industrijska revolucija z odkritjem novih energetskih virov, novostmi v transportu in novimi tehnološkimi postopki. Podane so možnosti proizvodnje v velikem obsegu, zaradi česar pride do nastanka velikih podjetij – KORPORACIJ.

2. Posledice II. Industrijske revolucije se čutijo tudi v 20. stoletju, kar se kaže v spremenjeni organizaciji dela in promoviranju tehnostrukture (poznano tudi kot ločevanje na bele in modre ovratnike).

Za obdobje po II. Svetovni vojni je značilno naslednje:

- širi se potrošniška družba
- država zagotavlja socialno varnost in trdnost
- demokratizacija političnega sistema
- nizka razredna napetost

Izjema je le intelektualna elita, ki v letu 1968 sproži val demonstracij, poznane kot POMLAD 68.

3. Do krize množične proizvodnje pride v letu 1970. to leto je povezano z demografsko eksplozijo v deželah v razvoju, z energetsko krizo, ekološkimi problemi in visoko inflacijo.

Kriza množične proizvodnje se zlasti kaže v:

- inflacija
- tehnologija se ne razvija
- nezadostna potrošnja
- nepripravljenost podjetij za selitev proizvodnje v manj razvite države
- manjša inovativnost

4. III. Industrijsko revolucijo beležimo kot iskanje novih tehnologij in organizacijskih rešitev. Začenja se z letom 1980 in zajema področja mikroelektronike, biotehnologije in novih materialov. Zaradi omenjenega prihaja do intelektualizacije dela, avtomatizacije ter povezovanja znanosti in tehnike s proizvodnjo.

1.2 Sprememba lastninske strukture

Tehnološka struktura doživlja spremembe zaradi različnih inovacij. Spremenjenemu razvoju produktivnih sil ustreza nov nivo proizvodnih odnosov, na katere vpliva lastnina. Zaradi tega prihaja do spremembe lastninske strukture. Vzroki za spremembe so v:

- zahtevi po velikem obsegu kapitala
- centralizaciji in koncentraciji kapitala

- razvoju v finančni sferi
- propadu majhnih v krizi

Zaradi navedenih vzrokov se individualni lastninski model spreminja v skupinski lastninski model. Zato je danes najpogostejša organizacijska oblika skupinske lastnine delniška družba.

1.3 Delniška družba

Prednosti:

- razpršitev lastninskih pravic
- večja dejavna moč kapitala
- razcep kapitalske funkcije (lastninska in produktivna funkcija)
- hitrejše zbiranje prihrankov

Delniška družba lahko sredstva za svoje poslovanje pridobi z izdajo vrednostnih papirjev delnic in obveznic. **Delnica** je lastniški vrednostni papir, ki lastniku prinaša dividende, odvisne od uspešnosti poslovanja delniške družbe. **Obveznica** je dolžniški vrednostni papir, za katerega lastnik ob njegovi zapadlosti prejme glavnico in obresti.

1.4 Korporacija

Korporacija se pojavlja kot organizacijska oblika 20. stoletja za katero je značilna:

- delniška lastnina
- velika koncentracija in centralizacija kapitala
- razvejana proizvodna struktura
- hiter tehnološki napredek
- strateško planiranje razvoja
- samofinanciranje
- vodilna vloga upravljalne strukture

zaradi česar govorimo o MANADŽERSKI REVOLUCIJI, ko korporacije vse bolj upravljajo menedžerji in ne lastniki korporacij.

2. TRŽNA STRUKTURA

Spoznali smo, da zaradi sprememb v tehnološki strukturi pride do sprememb v lastninski strukturi, kar vpliva na spremembo tržne strukture. Na začetku 20. stoletja tako poteka proces monopolizacije in kartelizacije, predvsem zaradi:

- podaljšanja obrata kapitala
- težave pri zbiranju velikega kapitala
- tveganja pri investiranju

Podjetniki ostajajo v panogi in zaostrijo konkurenco s cenovnimi vojnami. Govorimo o cenovni konkurenci.

OBLIKE TRŽNE KONKURENCE

Trgi se razlikujejo po tem, kakšna je konkurenca na posameznih trgih. Stopnjo konkurence določa večje število dejavnikov:

- število kupcev in prodajalcev,
- stopnja razlikovanja blaga,
- stopnja mobilnosti proizvodnih dejavnikov (enostavnost vstopa novih ali izstopa obstoječih ponudnikov),
- racionalnost ravnanja, ki predpostavlja informiranost potrošnikov in ne pozna diskriminacije kupcev.

Sodobna konkurenca je predvsem:

- oligopolna,
- necenovna,
- postaja globalna in
- čuti se nov val podjetništva, ki vpliva na spremenjeno tržno in organizacijsko strukturo.

Preglednica prikazuje obliko trgov po številu kupcev in prodajalcev.

ŠTEVILO PRODAJALCE V	eden	ŠTEVILO KUPCEV	veliko
		malo	
Eden	Bilateralni monopol	Omejeni monopol	Monopol
Malo		Bilateralni oligopol	Oligopol
Veliko		oligopson	Popolna konkurenca
	monopson		

Proizvodi različnih proizvajalcev so lahko v očeh kupca popolnoma enaki, ali pa se bolj ali manj razlikujejo. Proizvajalci se zato trudijo uveljaviti blagovno znamko, prepričanje kupcev, da je določen proizvod nekaj posebnega, boljšega, da bi lahko zato iztržili višjo ceno, povečali prodajo (tržni delež).

Mobilnost (prostost) gibanja proizvodnih dejavnikov se nanaša na vprašanje, ali obstajajo kakšne naravne (tehnološke), umetne (pravne, ekonomske) ovire za vstop novih podjetij v panogo, v kateri si obetajo večji dobiček. Ovire za vstop so lahko različne: velik kapital, meddržavni dogovori (letalske družbe), patenti, državna regulativa.

Za učinkovito delovanje trga je potrebno, da se tržni osebki obnašajo racionalno. Racionalnost kupcev temelji na njihovi informiranosti o trgu, o proizvodih in proizvajalcih. Kupci se pogosto odločajo na podlagi nepopolnih informacij oziroma ravnajo v okviru navad. Prodajalci naj ne bi diskriminirali med kupci: o diskriminaciji med kupci govorimo, če prodajalci prodajajo blago enim kupcem po drugačni ceni kot drugim.

Učinkovita konkurenca je bistvenega pomena za odprto tržno gospodarstvo. Niža cene ter povečuje kakovost in izbiro potrošnikom. Konkurenca omogoča razcvet tehnološke inovativnosti. Možna je le v primeru, da se določijo pravila poštene igre, ki jih morajo spoštovati tako podjetja kot država.

Popolna konkurenca

Za takšen trg, zlasti v majhnem gospodarstvu, kakršno je slovensko, velja:

- veliko število sorazmerno majhnih kupcev in prodajalcev,
- standarden (homogen) proizvod,
- enostaven vstop in izstop s trga,
- popolna informiranost vseh osebkov o tržnih cenah.

Na takšnem trgu podjetja praktično nimajo moči vplivanja na tržno ceno in cena je rezultat sočasnega delovanja vseh kupcev in prodajalcev. Blizu takšnemu trgu so kmetijski pridelki (pšenica, koruza, kavna zrna, sadje, zelenjava), na nekaterih velikih borzah tudi finančni instrumenti (državne obveznice, obveznice in delnice podjetij, devize na trgih valut), borze žlahtnih kovin. Značilnosti teh trgov so hitra nihanja cen (na borzah skoraj vsako minuto ali uro), saj se ponudba in povpraševanje pogosto menjata.

Na svetovnih borzah prihaja do sprememb pogosto iz špekulativnih razlogov (govorice o političnih spremembah, inovacijah).

Monopol

Zanj veljajo naslednje značilnosti:

- Samo eden proizvajalec,
- Proizvod, ki je nekaj posebnega in nima substitutov,
- Formalne ovire preprečujejo vstop na trg ali izstop.

Tržna moč monopolista izhaja iz dejstva, da je edini prodajalec. Države s patentno zakonodajo, reguliranjem infrastrukturne dejavnosti ščitijo podjetja. Država pri tem odloča, kako dolgo bodo monopolna podjetja zaščitena – zaradi politike konkurence Evropska unija odpravlja take omejitve v državah članicah.

Če monopolno podjetje določi previsoko ceno, se lahko zgodi, da se prodaja toliko zmanjša, da proizvodnja ni več donosna. Podjetje lahko izgubi monopolni položaj, ker se pojavijo konkurenčni substituti.

Oligopol

Za takšno tržno situacijo veljajo naslednje značilnosti:

- majhno število precej močnih ponudnikov (5-8 podjetij),
- standardni ali diferencirani proizvodi,
- težaven vstop novih ponudnikov,
- dobra informiranost o tržnih cenah.

V oligopolu pogosto določa cene eden od konkurentov, ki je zato »voditelj cen« (price leader). Ko to podjetje določi ceno, se mu drugi prilagodijo.

3. VLOGA DRŽAVE V SODOBNEM GOSPODARSTVU

V gospodarskem razvoju v 20. in 21. stoletju je eden pomembnih procesov širjenje vloge države v gospodarstvu. V liberalnem kapitalizmu je država obvladovala področja obrambe,

ohranjanje reda in miru ter na ekonomskem področju emisijo denarja in oblikovanje pogojev zunanje trgovine.

V 20. stoletju se je njena vloga razširila in zajema:

- reguliranje industrije in trgovine,
- posege na trgu dela med delodajalci in delavci, pri sklepanju kolektivnih pogodb in ob nesoglasjih ali konfliktih (stavka),
- zagotavlja dobro infrastrukturo (javna podjetja),
- sodeluje v produkciji blaga in storitev, posebej v vojaški industriji,
- odgovorna je za makroekonomsko upravljanje gospodarstva (trdnost in razvoj gospodarstva),
- vodi socialno politiko za ogrožene prebivalce,
- daje družbi prvino enotnosti in integriranosti ob skupnih ciljih.

S pojmom »**država**« mislimo na vrsto institucij: vlada, državna uprava, parlament, javne službe, ministrstva, sodstvo, policija in vojska, državna podjetja...

Gre za vse institucije, ki so vključene v proces reguliranja in usmerjenja družbe in imajo pri tem določeno »državno moč«.

Funkcije države

Država uspešno združuje ekonomski sistem, saj skrbi za nemoteno, trdno tržno gospodarstvo in pri tem blaži ciklična gibanja, miri socialna nasprotja, ureja zunanjetrgovinski režim ter politični sistem v družbi. S svojimi institucijami omogoča politično legitimnost ekonomskih interesov, deluje v smeri socialne integracije in zagotavlja temeljne svoboščine.

Na ekonomskem področju skuša država uresničiti **temeljne funkcije**:

1. Skrbi za gospodarsko stabilnost, zlasti za stabilnost cene (s potrebno protiinflacijsko politiko).
2. Zagotavlja polno zaposlenost.
3. Skrbeti mora za gospodarsko rast in večanje družbene blaginje.
4. Uravnovežiti ekonomske odnose s tujino.
5. Prerazdelitev dohodka.
6. Skrb za ekološko ravnotežje v družbi.

Področja, na katerih ukrepa država, da bi uresničila svoje naloge so:

- državna lastnina: danes poteka proces denacionalizacije ali privatizacije nastale državne lastnine v zgodovini. Država se osredotoča na druga področja.

- vpliv na večjo koncentracijo in centralizacijo kapitala: marsikje je država skušala s svojim vplivom okrepiti nacionalni kapital za nastop na svetovnem trgu (v obliki varovanja domače industrije Nemčija, Japonska). Danes podpira država perspektivne sektorje in panoge, ki so nosilke nove tehnologije, hitrejšega razvoja in mednarodne konkurenčnosti.

- državno uravnavanje gospodarskega razvoja: skuša preprečiti izbruh kriz s pravočasnim poseganjem v gospodarstvo, s spodbujanjem agregatnega povpraševanja in delnim prevzemanjem tveganja. Država ima kot edini politični in gospodarski subjekt pogled v celotno gospodarstvo in družbo, kot demokratična država ima tudi legitimnost, kot država sam pa avtoriteto za ukrepanje.

- proračunska razdelitev dohodka: prek državnega proračuna razdeljuje velik del domačega družbenega produkta. Država financira dejavnosti, ki neposredno vplivajo na trdnost kapitala (znanstveno-raziskovalna dejavnost, podpora perspektivnim panogam ter subvencije dejavnostim, ki imajo težave); dejavnosti, ki imajo posredni vpliv na rentabilnost kapitala (financiranje šolstva, zdravstva, socialnega varstva)

- davčni sistem: je bistven finančni instrument države; na eni strani zbira sredstva za njeno delovanje, po drugi strani pa z njim vpliva na pogoje gospodarjenja.

- bančni sistem: prek bančnih institucij in finančnih tokov vpliva država na razvojne možnosti gospodarstva (skupna moč, akumulacija in naložbe), na denarno ravnotežje v gospodarstvu.

- državno reguliranje trga: država vpliva na cene produkcijskih faktorjev, blaga in storitev, na cene v mednarodni menjavi, z vrsto neposrednih ukrepov (cene v državnem sektorju) ter posredno z mehanizmi fiskalne in denarne politike.

- državno planiranje: v tržnih gospodarstvih se je razvilo indikativno planiranje, kot oblika dolgoročne napovedi razvoja, opredelitve ciljev in usmerjanja sprotih ukrepov ekonomske politike.

Država blaginje in njena kriza

Država je postala poglavitni dejavnik blaginje, zato se je uveljavil naziv država blaginje. Ta predstavlja:

- država zagotavlja po posebnih pogojih javne dobrine in storitve: socialno zavarovanje, zdravstvo, družbeno blaginjo, šolstvo, stanovanja za revnejše,
- država uravnava tudi druge zasebne aktivnosti in neposredno spreminja življenjske razmere posameznikov in skupin prebivalstva.

Takšna država blaginje je v korist prebivalstvu, saj zagotavlja reševanje njegovih življenjskih problemov. S svojo demokratično strukturo omogoča vpliv ljudi na odločitve, zlasti na lokalni ravni.

Po 2. svetovni vojni se je uveljavil model socialnega tržnega gospodarstva, v katerem država zagotavlja socialno varnost, prerazdeljuje dohodek in korigira pomanjkljivosti v delovanju tržišča. Država je začela omejevati svobodo, individualnost in zasebnost ljudi, podira se razmerje med javnim in zasebnim, nastajajo številni civilizacijski problemi. Ljudje se začnejo preveč opirati na državo in ne na lastne zmožnosti.

Država blaginje v 70. letih doživi krizo zaradi t.i. fiskalne krize. Tako je danes za sodobno državo značilno:

- čuti se val podjetništva,
- prodaja državnih podjetij,
- večja liberalizacija gospodarstva,
- koncesijsko oddajanje poslov,
- krčenje države blaginje na nivo, ki jo država lahko financira.

Država išče rešitev v:

- skuša racionalizirati državni sektor,
- predlaga zmanjšanje celotne ekonomske in socialne vloge države,

- zahteve prebivalstva skuša zmanjšati z različnimi oblikami privatizacije javnih služb in storitev.

Na drugi strani ustvarja nova razmerja med državo in posameznikom. Država zelo poudarja svojo usmeritev k privatizaciji nekdanj podržavljenih dejavnosti, opira se na podjetništvo, vendar velik del prebivalstva ni usposobljen, da bi sledil tem spremembam.

4. MEDNARODNI EKONOMSKI ODNOSI

Sodobna gospodarstva so odprta gospodarstva. Velik del produktov in storitev je namenjen izvozu, iz tujine priteka vrsta surovin, produktov, storitev, znanja. Ta pretok produktov je poglavitna značilnost sodobnega sveta. Svet postaja vse bolj med seboj povezan in odvisen, posamezna gospodarstva se vračajo v svetovno, to pa postaja **globalno gospodarstvo**. Za delovanje takšnega gospodarstva je potrebna svobodna trgovina med državami. Vključevanje v takšne svetovne tendence je posebej pomembno za majhna gospodarstva, kakršno je slovensko.

Kapital razvitih držav se je večal in našel nove možnosti širjenja na svetovno raven. Razvojni korak s katerim se kapital in tržno gospodarstvo prilagajata novim okoliščinam, je **proces internacionalizacije kapitala**. Izraža se v naslednjih oblikah:

- 1.) razvija se svetovni kapitalistični sistem, ki temelji na mednarodni delitvi dela. Na tem trgu se srečujejo tokovi:
 - Mednarodno **gibanje blaga in storitev** (izvoz in uvoz blaga);
 - Mednarodno **gibanje kapitala** (izvoz kapitala);
 - Mednarodni **prenos tehnologije**, ki je postala dragoceno blago; oblike prenosa tehnologije so kupoprodaja tehnoloških pravic (patenti, licence), prenos proizvodno-tehnične dokumentacije, prenos znanja (know-how).
 - Mednarodna **gibanja delovne sile**; aktualen je prost pretok delovne sile v članicah EU, tudi v Slovenijo.

- 2.) regionalne ekonomske integracije:

V konkurenci na svetovnem trgu skušajo posamezne skupine držav pridobiti večjo moč s povezovanjem in nato kot širša skupnost nastopati navzven:

- OECD – Organizacija za ekonomsko sodelovanje in razvoj
- EU – Evropska unija, gospodarsko združenje evropskih držav
- EFTA – Evropsko območje svetovne trgovine
- WTO – svetovna trgovinska organizacija

- 3.) mednarodne bančne in finančne institucije:

Ker zlato nima več temeljne vloge pri mednarodnih plačilih, so se po umiku dolarja kot svetovne valute (1971) pojavile večje motnje v mednarodnih plačilih, potem pa se je razvil mehanizem na temelju košarice najpomembnejših konvertibilnih valut.

Pomembne so tele oblike:

- internacionalizacija trga kapitala – mednarodne finančne borze, evropski denarni trg

- ustanovitev mednarodnih bančnih institucij: IMF – mednarodni denarni sklad
Svetovna banka
Evropska investicijska banka
Evropska banka za razvoj.

II. SLOVENSKO GOSPODARSTVO

1. DEJAVNIKI GOSPODARSKE RASTI SLOVENIJE

Temeljna narodna – gospodarska kategorija je produkt narodnega gospodarstva. V ekonomiji uporabljamo izraz **bruto domači produkt**. To je celotna vrednost proizvodov in storitev, ki so namenjene končni potrošnji.

Dejanski produkt je vedno manjši od potencialnega. Njegova velikost je odvisna od stopnje izkoriščenosti proizvodnih dejavnikov, ta pa je odvisna od ekonomskega sistema in ekonomske politike nekega gospodarstva.

Dejavniki potencialnega družbenega produkta so:

- **prebivalstvo:** delovna sila in istočasno tudi potrošniki,
- **naravno bogastvo:** posebej pomembno za nerazvite dežele,
- **proizvedeno družbeno bogastvo:** - proizvodno (osnovna sredstva, zaloge)
- potrošno
- **tehnološki napredek.**

Dejavniki rasti prebivalstva

Na rast prebivalstva vplivata dva dejavnika:

1. NARAVNA RAST

Rast prebivalstva določata: - nataliteta (rojevanje) \implies število rojstev na 1000 prebivalcev
- mortaliteta (umiranje) \implies število smrti na 1000 prebivalcev.

Razlika med stopnjo natalitete in mortalitete je stopnja naravne rasti gospodarstva. Stopnji natalitete in mortalitete se v času in z rastjo BDP zmanjšujeta, vendar ne enakomerno. *Najprej začne hitro padati stopnja mortalitete (zdravstvo), z zakasnitvijo pa se začne padanje natalitete. Obe stopnji se pozneje umirita in postaneta konstantni. Ta zakonitost velja tudi v Sloveniji. Po letu 93 v Sloveniji ni več naravne rasti oz. je celo negativna, kar je resen demografski problem.*

2. MIGRACIJA

Poznamo dve vrsti migracijskih gibanj, ki jih opredeljujemo z:

- stopnjo emigracije (odselitve): število emigrantov,

- stopnjo imigracije (priseljavanje): število imigrantov.

Obe stopnji merimo in prikazujemo na 1000 prebivalcev v %. Razlika med njima je stopnja migracijskega salda. Poznamo zunanjo migracijo (priseljavanje in izseljevanje v oz. iz države) in notranjo migracijo (selitev znotraj države).

Zaposlenost

Zaposleni so prebivalci v delovnem razmerju in prejemajo osebni dohodek. Za Slovenijo je bila značilna hitra rast zaposlovanja, ki je v letih 1952 do 1990 znašala 3 %, v sedemdesetih letih 3,8 % (posledica ustave iz leta 74, ki je omogočala trajno ohranitev delovnega mesta). Posledica je bilo slabo in neodgovorno delo, neenak položaj zaposlenih in brezposelnih. Pozitivna posledica je bila enakomernejša gospodarska rast.

V 80-ih letih se je stopnja rasti zaposlenosti zmanjšala na 0,3 % letno kot posledica gospodarske krize.

Od leta 1990-1996 se je število zaposlenih zmanjšalo za cca 18 % kot posledica osamosvojitve, izgube trgov in prehoda na nov sistem (privatizacija). Zmanjšalo se je število zaposlenih v gospodarstvu, povečalo pa v negospodarstvu.

Struktura zaposlenih po gospodarskih dejavnostih je odvisna od splošne ravni razvitosti in od družbenoekonomskega sistema. V industrijsko razvitih državah je največ zaposlenih v storitvenih dejavnostih, nato v industriji, najmanj pa v kmetijstvu.

Glede na sektor lastništva delimo zaposlene na družbeni in zasebni sektor. Do leta 1990 je bilo v Sloveniji zelo malo zasebnega sektorja, po letu 1990 pa se močno povečuje število zasebnih podjetij.

Vzroki brezposelnosti

Brezposelnost je pomemben ekonomski, socialni in politični problem. V Sloveniji je bila brezposelnost posledica spremembe v strukturi gospodarstva. Slovenija je imela velik delež kmetijskega prebivalstva, prihajalo je do prelivanja prebivalstva iz kmetijstva v nekmetijski sektor. Posledica tega je bila hitra industrializacija in tehnološki napredek v kmetijstvu.

Ločimo tri vrste brezposelnosti:

- **Registrirana brezposelnost** – je število tistih, ki so prijavljeni na zavodih za zaposlovanje.
- **Dejanska brezposelnost:** po definiciji mednarodne organizacije za delo (ILO) je dejanska brezposelnost tista, ki vključuje osebe, ki niso zaposlene, ki niso opravljale nikakršnega dela za plačilo, ki so aktivno iskale zaposlitev in ki bi bile zaposlitev takoj pripravljene sprejeti.
- **Prikrita brezposelnost:** to so tisti ljudje, ki so sicer zaposleni, vendar bi bilo tudi brez njih mogoče doseči enak obseg proizvodnje (gre za presežek zaposlenih). Ta oblika se je v Sloveniji zmanjšala zaradi lastninjenja, povečali pa sta se registrirana in dejanska brezposelnost.

Naravno bogastvo

Naravno bogastvo je skupaj s proizvedenim del družbenega bogastva. Sestavljeno je iz petih osnovnih kategorij:

- Kmetijska zemljišča

Kmetijska zemljišča so naravni pogoj za proizvodnjo hrane in agrarnih surovin. So *najpomembnejša sestavina naravnega bogastva*. Po razpoložljivosti kmetijskih zemljišč je Slovenija srednje bogata (bogate dežele so tiste, kjer površina na prebivalca presega 1 ha – Kanada, Avstralija). V Sloveniji je slaba struktura kmetijskih zemljišč, *saj je kar 65 % vseh površin travnikov in pašnikov*. Slovenija ima relativno slabe danosti za razvoj kmetijstva.

- Energetski viri

Poraba energije kaže raven razvitosti neke države.

Geološke rezerve so celotne poznane rezerve nekega vira. Bilančne rezerve pa so tiste, ki jih je s sedanjo tehnologijo mogoče izkoriščati.

Slovenija ima skromne energetske vire in mora večino potrebne energije uvažati. Dokaj pomemben vir v strukturi geoloških rezerv v Sloveniji je premog, ki pa je v večini lignit – premog najslabše energetske kakovosti. *Slovenija svojih potreb ne more kriti z lastno proizvodnjo premoga. Vprašljiva je tudi ekonomska racionalnost premogovnikov.*

Nafta in plina skorajda nimamo – Prekmurje je izkoriščeno. Nujen je uvoz nafte in plina.

Nezadostno izkoriščen potencial so vodne sile, ki so pomembne za proizvodnjo električne energije. Jedrskih elektrarn ne gradimo več, težnja je, da se tudi obstoječe zaprejo.

- Rude in minerali

Rezerve rud in mineralov v Sloveniji so minimalne, uvoz je nujen.

- Gozdovi

Gozdovi so tisti vir, ki se obnavljajo, zato jih deloma štejemo k proizvodnemu bogastvu. Slovenija ima 0,5 ha gozdov na prebivalca, kar nas uvršča med bogatejše države. Problem je ekološka onesnaženost, ki znižuje kakovost gozdov. *Poleg ekonomskih ima gozd še tri funkcije: čisti zrak, ščiti zemljišče pred erozijo in je naravno okolje za živali. Zelo pomembno je, da ohranjamo gozdne površine v razmerju do celotne površine države.*

- Geografski položaj

Geografski položaj je za Slovenijo pomemben iz dveh razlogov: leži ob Jadranskem morju, ki je osnova za razvoj turizma in transporta; s svojo lego je pomembna lega med Evropo in Bližnjim ter Srednjim vzhodom. Nobene od teh geografskih prednosti Slovenija ni izkoristila dovolj.

Proizvedeno bogastvo

Proizvedeno bogastvo sestavljata:

- proizvodno bogastvo (osnovna sredstva in zaloge),
- potrošno bogastvo (potrošne dobrine).

Osnovna sredstva so tista, ki so večje vrednosti in katerih življenjska doba je daljša od enega leta. To so gospodarska osnovna sredstva (stroji, naprave, zgradbe, zemlja), negospodarska osnovna sredstva (bolnišnice, šole, stanovanjske zgradbe) ter tudi javne dobrine (ceste, železnica, nasipi).

Pri zalogah imamo v mislih tako zaloge v proizvodnih podjetjih, trgovskih podjetjih, kot tudi zaloge v gospodinjstvih (avtomobili, obleka, hrana, kurjava...).

Na obseg proizvodnega bogastva vplivajo investicije, ki ga povečujejo, ter obraba in poraba proizvodnih sredstev, ki ga zmanjšujejo.

Proizvodno bogastvo je mogoče povečati z investiranjem. Virom sredstev za investicije pravimo prihranki (varčevanje prebivalstva, akumulacija kapitala).

Od velikosti sredstev za investicije je odvisna bodoča velikost proizvodnega bogastva in s tem velikost BDP.

Tehnološki napredek

Tehnološki napredek je pomemben dejavnik potencialnega produkta, saj omogoča povečevanje produkta pri nespremenjenem obsegu kapitala in zaposlenih. *Zato je najpomembnejši dejavnik gospodarske rasti.*

Ločino dve vrsti tehnološkega napredka:

1. nevgrajeni tehnološki napredek
pomeni izboljšanje uporabe že obstoječih proizvodnih zmogljivosti,

2. vgrajeni tehnološki napredek
pomeni uvajanje tehnološkega napredka z investiranjem v nove zmogljivosti in izobrazbo zaposlenih.

2. BRUTO DOMAČI PRODUKT IN UPORABA V SLOVENIJI

Definicije družbenega produkta se razlikujejo glede na metodo njegovega merjenja. Tako je BDP:

- skupna vrednost proizvedenih dobrin in storitev določenega gospodarstva brez vrednosti reprodukcijskega materiala;
- vsota vseh kategorij končne uporabe produkta;
- vsota dodane vrednosti vseh domačih proizvodnih enot.

METODE MERJENJA DRUŽBENEGA PRODUKTA

Poznamo tri metode merjenja produkta:

1. Osebna metoda

BDP ugotavljamo tako, da seštejemo dohodke dela in kapitala ter dohodke države. Primer izračuna bruto domačega produkta Slovenije za leto 1994 (v milijardah SIT):

Dohodki od dela (sredstva za zaposlene = bruto plače in drugo)	107 4
Dohodki od kapitala (bruto poslovni presežek in drugo)	515
Dohodki države (davki – subvencije)	264
Bruto domači produkt	185 3

2. Metoda uporabe

Metoda uporabe izdatkov temelji na ugotavljanju velikosti posameznih kategorij končne uporabe BDP:

C – domača zasebna poraba

BI – bruto investicije

G – državna poraba

X-M – razlika med izvozom in uvozom.

$$Y = C + BI + G + (X-M)$$

Primer izračuna bruto domačega proizvoda Slovenije za leto 1994 (v milijardah SIT):

Domača zasebna potrošnja (C)	104 9
Bruto investicije BI	381
Državna potrošnja (G)	374
Saldo izvoza in uvoza (X-M)	49
Bruto domači produkt	185 3

3. Realna metoda

Realna metoda temelji na ugotavljanju bruto vrednosti proizvodnje vseh podjetij od katere odštejemo vmesno porabo (predvsem materialne stroške)

$$\text{BDP} = \text{BVP} - \text{VP}$$

Primer izračuna bruto domačega proizvoda Slovenije za leto 1994 (v milijardah SIT):

Bruto vrednost proizvodnje (BVP)	418
Vmesna poraba (VP)	8
	233
	5
Bruto domači produkt	185
	3

Problemi pri merjenju bruto domačega proizvoda

Pri merjenju bruto domačega produkta se analitiki srečujejo z vrsto problemov:

- primerjava v posameznih letih zaradi dviga cen-inflacije; podatke je potrebno deflacionirati,
- absolutnih velikosti produkta med državami ni smiselno primerjati zaradi različnih velikosti in gospodarskih moči država, zato primerjamo le BDP na prebivalca,
- BDP obračunan v domači valuti je treba preračunati v enotno valuto, običajno USD,
- Problem je tudi naturalna potrošnja; del blaga (predvsem kmetijskih izdelkov in v nerazvitih državah) sploh ne pride na trg – SIVA EKONOMIJA

Ko govorimo o cenovnih spremembah se postavi vprašanje, s čim primerjati spremembo. Gre za problem t.i. baznega leta, to je leta, v primerjavi s katerim bodo spremembe merjene. Kot bazno leto je smiselno izbrati tisto, ko so bile relativne cene med gospodarskimi sektorji najbolj normalizirane

Poznamo dva merila zaradi katerih je BDP nepopolno merilo nacionalnega dohodka: zanemarjanje netržnih aktivnosti in siva ekonomija.

Da bi lahko ocenili, kaj pomeni ustvarjeni BDP v mednarodnem merilu, ga je potrebno pretvoriti v dolarje (evre). Poleg pretvorbe po uradnem tečaju pa se analitiki pogosto poslužujejo tudi paritet kupne moči. Zaradi različnih ravni cen med primerjanimi državami sta namreč notranja (na notranjem tržišču) in zunanja (na zunanjem tržišču) kupna moč različni.

Mednarodne primerjave BDP

Absolutne velikosti BDP med državami ni smiselno primerjati, saj so države različno velike in ustvarjajo zelo različne produkte (Slovenija ustvari 18 milijard \$, ZDA pa kar 7560 milijard \$ oz. 420-krat več).

Zato je bolj smiselna primerjava BDP na prebivalca.

BDP na prebivalca je kazalec, ki nam pokaže razlike v razvitosti držav. Čim večji bolj je država razvita in obratno. Poznamo dve metodi izračuna BDP v enotni valuti:

- metoda deviznega tečaja,
- metoda kupne moči.

Svetovna banka je razdelila države na štiri skupine glede na velikost BDP na prebivalca po metodi deviznega tečaja:

- države z visokim BDP na prebivalca (nad 9.600 \$),
- države z višjim srednjim BDP,
- države z nižjim srednjim BDP na prebivalca (med 800 \$ in 3120\$),
- države z nizkim BDP na prebivalca (manj kot 800 \$).

Po kupni moči je BDP v Sloveniji večji kot izračunan z deviznim tečajem.

Razlika med povprečnim BDP na prebivalca izračunanega z deviznim tečajem v najmanj in najbolj razvitih državah je kar 1 : 73. ker pa imajo vse manj razvite države nižje ravni cen od ZDA, je razlike v kupni moči 1:16.

Ne glede na to, katero metodo uporabimo, se razlike med državami poglobljajo, kar povzroča resne globalne probleme (rast prebivalstva, lakota, energija, okolje...)

2.1 Rast in strukture bruto domačega produkta Slovenije

Od leta 1990 do 1997 se je BDP nominalno povečal za 14,7 krat. To pomeni, da se je splošna raven cen v Sloveniji, merjena z BDP-jem, v tem času povečala za 14 krat.

Največji delež BDP v Sloveniji ustvarijo predelovalne dejavnosti, sledijo jim trgovina, popravila motornih vozil in izdelkov široke potrošnje ter poslovanje z nepremičninami, najem in poslovne storitve.

Najobsežnejši sektor v Sloveniji je terciarni sektor (storitve), najmanj obsežen pa primarni (kmetijstvo). Spremembe v strukturi so posledica gospodarskega razvoja.

Slovensko gospodarstvo se strukturno postopno približuje razvitim gospodarstvom.

Po podatkih SURS-a je bila ocena gospodarske rasti za leto 2006 5,7 %. V prvem četrletju 2007 je bila gospodarska rast 7,2-odstotna. V drugem četrletju 2007 je bila gospodarska rast 5,9-odstotna.

Pomembna gospodarska področja BDP-ja

INDUSTRIJA

Industrija je gospodarska dejavnost, ki se ukvarja s proizvodnjo rud, mineralov in energije ter s predelavo, obdelavo in dodelavo surovin živalskega in rastlinskega izvora v proizvode.

Pomen industrije za splošni gospodarski razvoj: prispeva k stalnemu razvoju in izpopolnjevanju proizvodnih sil, tehnike in tehnologije, prispeva k razvoju drugih dejavnosti, vpliva na strukturo zunanje trgovine, povzroča spremembe v strukturi prebivalstva.

Industrijo delimo na:

- ekstraktivno (pridobiva proizvode neposredno iz narave)
- predelovalno (predelava surovin)

- težko (železarstvo, predelava kovin, strojogradnja...)
lahko (blago za tekočo – sprotno potrošnjo).

➤ Glede na vrste surovin in končnih proizvodov delimo industrijo na posamezne panoge. Industrializacija je v širšem pomenu uvajanje industrijskega načina proizvodnje v druge gospodarske dejavnosti. V ožjem smislu pa pomeni način prehoda iz kmetijske v industrijsko družbo.

V Evropi poznamo dva osnovna načina industrializacije:

- kapitalistični način: industrija se sama razvija (*temelji na zasebni lastnini in profitnem motivu*),
- etatistični način: na razvoj industrije vpliva država (*temelji na državni lastnini in pospešenem razvoju težke industrije*).

Glede na to, kako je država spodbujala razvoj novih industrijskih panog, jih razdelimo v dve skupini:

- Skupina držav, katerih osnovni cilj je bila zaščita novih domačih industrijskih panog s posebnimi ukrepi. Ti ukrepi so povzročili dolgoročno uvozno in tehnološko odvisnost teh dežel od razvitih dežel ter neučinkovitost proizvodnje in neizkoriščene prednosti domačega gospodarstva.
- Države, ki so aktivno spodbujale izvoz nekaterih industrijskih panog in so kmalu postale resen konkurent industrijsko razvitim deželam (Japonska, Južna Koreja, Hong Kong).

Stopnjo industrializacije neke države merimo z deležem industrije v njenem BDP.

Na tej osnovi ločimo štiri skupine:

- Neindustrializirane (kmetijske) države.
- Dežele v obdobju industrializacije, *delež industrije v BDP hitro narašča, vendar je še manjši od kmetijstva*.
- Polindustrializirane dežele, *delež industrije je že večji od kmetijstva, vendar pa delež industrije narašča vedno počasneje*.
- Industrializirane dežele. *Delež industrije v BDP je visok-40 %, hkrati pa ne narašča več*.

Glede na delež industrije bi Slovenijo uvrstili med industrializirane dežele, ker pa je industrija pretežno zastarela, pa uvrščamo Slovenijo v polindustrializirane dežele.

Največji problem slovenske industrije so slaba učinkovitost in poslovna uspešnost številnih podjetij, slaba konkurenčnost na tujih tržiščih in prezaposlenost. Najbolj uspešna so velika podjetja. Država vzpodbuja nastanek novih, predvsem manjših industrijskih podjetij, ki se bolj prilagajajo novim tržnim razmeram.

KMETIJSTVO

Kmetijstvo je gospodarsko področje, ki se ukvarja s pridelovanjem hrane ter drugih rastlinskih in živalskih produktov. Je najstarejša gospodarska dejavnost, ki v svetu še vedno prevladuje, čeprav se njen pomen zaradi industrializacije zmanjšuje.

Na povpraševanje po kmetijskih pridelkih vplivajo:

- Število prebivalcev,
- Dohodki prebivalcev,

- Cene produktov.

Ponudba kmetijskih produktov je odvisna od naslednjih dejavnikov:

- Obseg kmetijskih površin.
- Število kmečkih prebivalcev, *hiter povojni razvoj je povzročil absolutno in relativno zmanjšanje kmečkega prebivalstva, značilno je staranje prebivalstva.*
- Opremljenost in tehnologija v kmetijstvu. *Obseg kmetijske proizvodnje je odvisen od produktivnosti, ki je produkt obdelovalne površine na prebivalca in hektarskega donosa.*

Najpomembnejši kmetijski panogi v Sloveniji sta poljedelstvo in živinoreja, tudi sadjarstvo in vinogradništvo. Zaradi razdrobljenosti slovensko kmetijstvo ni konkurenčno z EU. Potrebne so subvencije države, strateška zaščita kmetijstva, iskanje tržnih niš (ekološko pridelovanje hrane).

TRGOVINA

S pojmom blagovni promet označujemo gibanje blaga od proizvajalcev k potrošnikom in med proizvajalci. Del tega prometa opravljajo trgovinska podjetja – trgovine.

Delitev trgovine:

- trgovina na debelo

Kupuje blago od proizvajalcev v velikih količinah, ga skladišči in pripravlja za prodajo industriji, trgovini na drobno.

- trgovina na drobno

Ukvarja se z direktno prodajo blaga končnim potrošnikom v majhnih količinah. Za opravljanje te naloge se je razvila mreža prodajaln (klasične prodajalne, samopostrežne, kioski, veleblagovnice, trgovski centri).

Trgovina si za svoje delo in pokritje stroškov v ceno vkalkulira maržo. *Na trgovinske storitve vpliva povpraševanje prebivalstva, zato vplivajo na dogajanja v trgovini realni osebni dohodki, kreditna politika – potrošniški krediti, kontrola cen in marž.*

2.2 Primerjalni kazalci življenjske ravni

Življenjska raven je pomembna ekonomska in družbena kategorija, kjer je cilj vsakega gospodarjenja zadovoljitev človekovih potreb.

V ožjem pomenu obsega beseda življenjske razmere prebivalstva, v širšem pa še delovne in družbene razmere. Kot skupni kazalec življenjske ravni uporabljamo BDP na prebivalca, drugi kazalci pa so še:

- splošni kazalci življenjskih razmer (demografski kazalci, kazalci o prehrani, trajnih potrošnih dobrinah, zdravstvenih, stanovanjskih),
- kazalci raznolikosti življenjske ravni (regionalne razlike, razlike v OD),

- kazalci o delovnih razmerah (podatki o zaposlenosti, brezposelnosti, dopustu,..),
- kazalci o družbenih razmerah (vključenost ljudi v družbena dogajanja).

2.3 Uporaba bruto domačega produkta

Bruto domači produkt, če ga opazujemo po uporabi, sestavljajo domača zasebna potrošnja (C), bruto investicije (BI), državna potrošnja (G) ter saldo izvoza in uvoza (X-M).

$$Y = C + BI + G + (X-M)$$

❖ STROŠKOVNA STRUKTURA BDP

Stroškovna struktura v % BDP: vir UMAR Jesensko poročilo 2004

	2001	2002	2003	2004	Napoved	
					2005	2006
1. sredstva za zaposlene	53.9	53.0	52.9	52.1	51.6	51.3
2. davki na priz. in uvoz	16.2	16.5	16.8	16.5	16.2	16.2
3. subvencije	1.4	1.2	1.5	1.5	1.5	1.5
4. bruto poslovni presežek in raznovrstni dohodek (4 = 5+6)	31.4	31.6	31.8	32.9	33.7	34.0
5. poraba stalnega kapitala	17.3	16.4	15.6	16.1	16.5	16.7
6. neto poslovni presežek	14.1	15.2	16.2	16.8	17.2	17.3
7. BDP (7=1+2+3+4)	100. 0	100. 0	100. 0	100. 0	100.0 100.0	100.0 100.0

Trend zniževanja deleža sredstev zaposlenih se nadaljuje. Znotraj rasti sredstev zaposlenih za rastjo BDP bo tako letos nekoliko nižja kot v letu 2004 (za 1,5 odstotne točke). V letu 2006 je predvidena rast sredstev zaposlenih 3,1%, kar pomeni še nadaljnje zmanjševanje deleža sredstev za zaposlene v BDP.

Delež davkov na proizvodnjo in uvoz v BDP se zmanjšuje (znižanje carin in uvoznih dajatev, ki se po vključitvi v EU nanašajo le še na uvoz iz držav izven EU).

Subvencije so v letu 2004 in v prihodnjih letih ostale na ravni 1,5 % BDP-ja. Subvencije na proizvode se postopoma znižujejo, povečujejo pa se subvencije na proizvodnjo.

Trend povečevanja deleža bruto poslovnega presežka se nadaljuje. Pričakujemo njegovo nadaljnjo naraščanje tudi v prihodnjih letih.

❖ IZDATKOVNA STRUKTURA BDP

	200	200	200	200	NAPOVED	
	1	2	3	4	2005	2006
BDP, realna rast v %	2.7	3.3	2.5	4.0	3.8	3.9
Blagovni in storitveni						

saldo s tujino (izvoz-uvoz)	1.7	1.0	-2.2	-0.7	-0.7	-0.1
Domača potrošnja skupaj	1.0	2.3	4.7	4.7	4.5	4.1
- zasebna potrošnja	1.3	0.2	1.5	1.9	1.9	1.7
- državna poraba	0.8	0.3	0.5	0.5	0.6	0.6
- investicije v OS	1.0	0.8	1.6	1.9	1.9	1.6
- spremembe zalog	-2-2	1.0	1.1	0.1	0.1	0.2

Rast domače potrošnje se je ohranjala. Ob rasti zaposlenosti, hitrejši realni rasti plač v zasebnem sektorju in povečanju dolgoročnega zadolževanja prebivalstva pri bankah se je glede na leto 2003 nekoliko okrepila realna rast zasebne potrošnje.

Višja je bila rast investicij, ki je izvirala iz investicij v opremo in stroje. Povečale so se zaloge.

Krepitev gospodarske rasti, ki se je začela leta 2003 se je v letu 2004 nadaljevala, kar je posledica učinka vstopa Slovenije v EU in hitrejšemu okrevanju gospodarstva EU.

UPORABA BDP

Investicije

Investicije so pomemben element porabe BDP-ja.

Investicija je poraba prihrankov v produktivne namene. Pomembna je razlika med prihranki in investicijami. Dokler denar še hranimo ni investicija. Do le-te pride, ko se odločimo, da z zbranimi prihranki nabavimo stroje, zaloge, zaposlimo delavce in zgradimo objekte.

Neto investicije so tiste, ki povečujejo delujoči kapital, so predvsem nove investicije. Bruto investicije so vse investicije skupaj. Obnovitvene investicije so namenjene obnovitvi že izrabljenih sredstev, popravilom, vzdrževanju.

Bruto investicije = obnovitvene investicije + nove investicije

$$BI = OI + NI$$

Obseg obnovitvenih investicij izenačujemo z amortizacijo, zato od BI odštejemo amortizacijo, da dobimo neto investicije.

$$NI = BI - A$$

Investicije najprej povečajo povpraševanje po proizvodnih sredstvih, čez čas pa se zaradi učinka investicij poveča ponudba. Čas, ki loči investicijska učinka je aktivizacijska doba investicij.

Investicijski multiplikator pomeni povečanje produkta na enoto izdelka za investicije.

Mejni kapitalni koeficient: izraža proizvodni oziroma ponudbeni učinek investicij. Definiramo ga kot razmerje med investicijami in povečanim produktom.

Stopnja investiranja (delež investicij v produktu) je bila v Sloveniji ves čas visoka in se je znižala šele v 80-ih letih. Večina investicij je bila v družbenem sektorju, le okoli petine so bile privatne investicije v dejavnostih, kjer so bila dovoljena privatna vlaganja (obrt, kmetijstvo).

Poleg lastnih prihrankov investitor »kupi« sredstva na finančnih trgih (najem kreditov, izdaja vrednostnih papirjev). V gospodarstvih, v katerih so razviti finančni trgi (bančni sistem, borza), omejenost osebnih prihrankov ni ovira za investiranje, če so le investicijski načrti dovolj prepričljivi in če investitor lahko ponudi zadostne garancije.

Izdatki javnega sektorja in proračun Slovenije

Javni sektor v Sloveniji tvorijo štiri glavne institucije:

- Država (centralni proračun se financira za davki, carinami in taksami)
- Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje (ZPIZ – financira se s prispevki)
- Zavod za zdravstveno varstvo (financira se s prispevki)
- Občine (občinski proračuni se financirajo z davki in taksami).

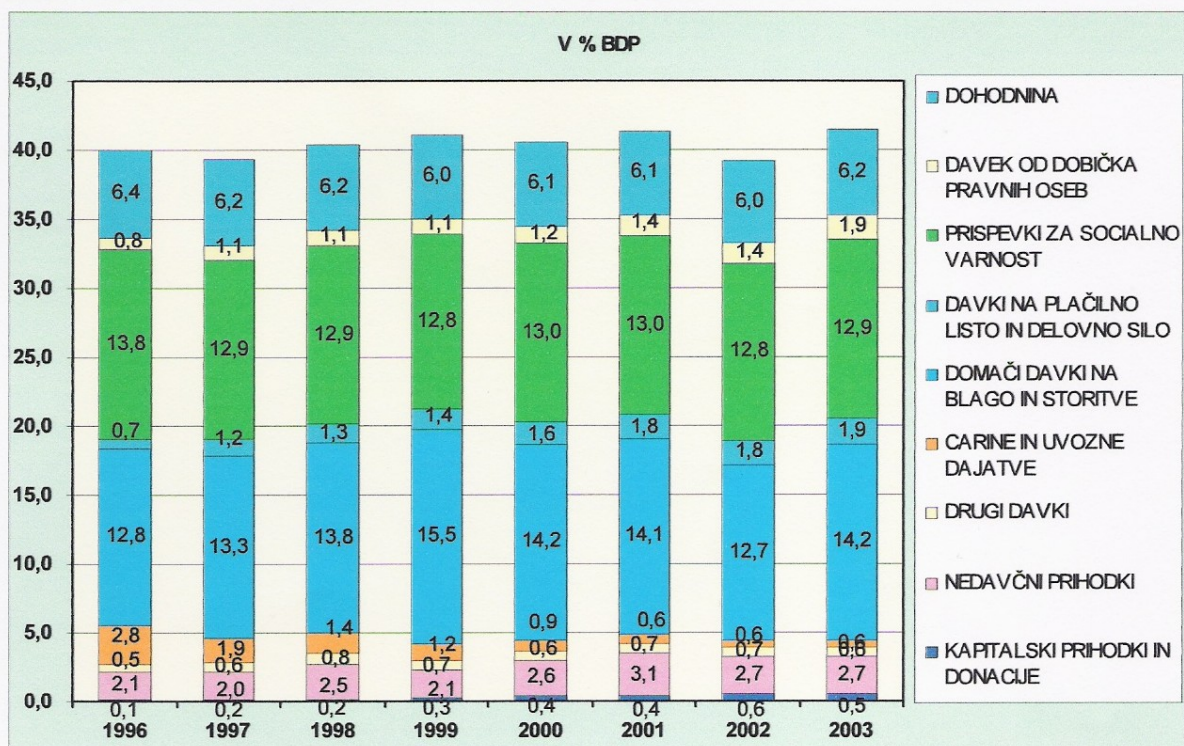
Javni izdatki sodijo med oblike končne porabe. Ker se financirajo z obdavčitvijo gospodarstva in prebivalstva, povečanje javnih izdatkov zmanjšuje sredstva drugih sektorjev – gospodarstva in prebivalstva.

Primanjkljaj javnega sektorja se financira z:

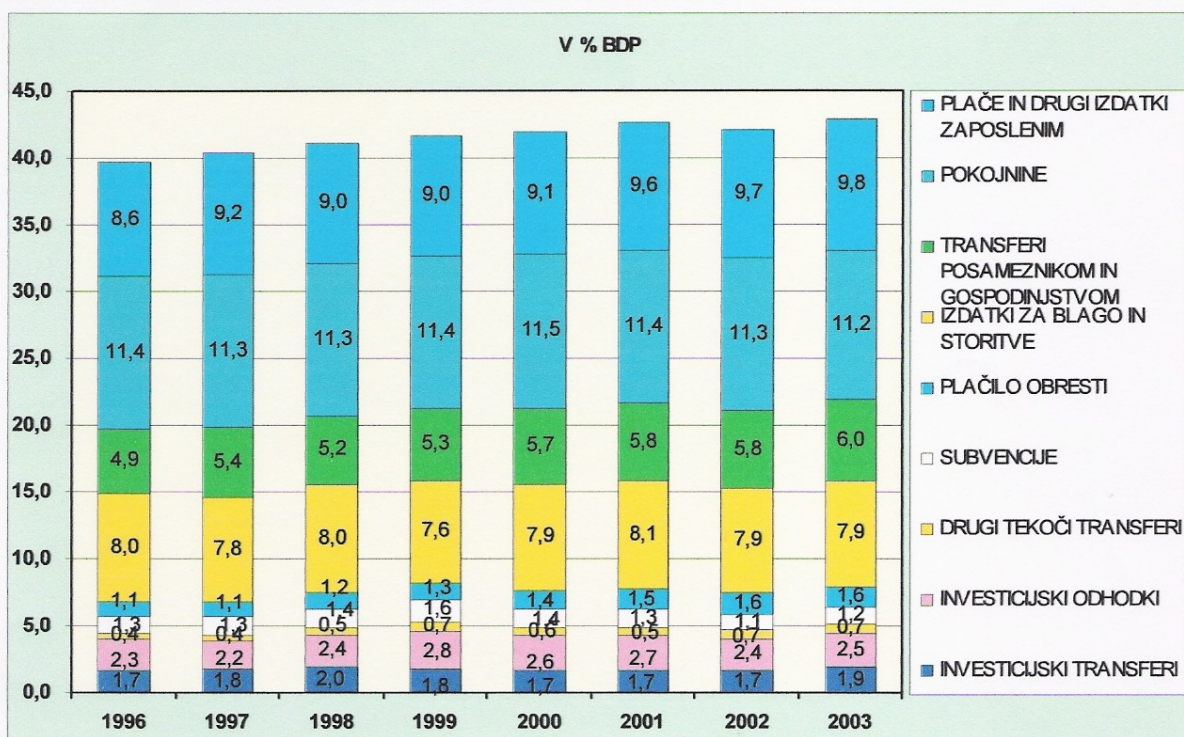
- zadolževanjem doma,
- zadolževanjem v tujini,
- tiskanje denarja.

V tabeli na naslednji strani so prikazani najpomembnejši elementi prihodkov in izdatkov javnega sektorja:

Slika I.1.c: PRIHODKI KONSOLIDIRANE GLOBALNE BILANCE JAVNEGA FINANCIRANJA

Slika I.1.d: ODHODKI KONSOLIDIRANE GLOBALNE BILANCE JAVNEGA FINANCIRANJA

Razlog za povečevanje javne porabe je v velikem deležu javnih dobrin in v potrebi po socialnem varstvu. Skupaj z davki sestavljajo najpomembnejši mehanizem prerazdelitve BDP.

Proračun

Proračun je bilanca uspeha. Na eni strani prikazuje vse prihodke, na drugi pa vse odhodke v določenem letu. Pokaže poslovanje vlade v določenem letu in rezultat njenega poslovanja, proračunski primanjkljaj (deficit) ali presežek (suficit).

Poznamo tri osnovne načine financiranja državnega proračuna:

- z davki,
- z izposojno denarja,
- z emisijo.

Vsak od teh vpliva na denarno področje:

- a.) financiranje prek davkov ne vpliva na denarno ponudbo, ker se denar smo prerazdeli od davčnih zavezancev v korist vlade, denarna masa pa ostane nespremenjena;
- b.) če se vlada zadolžuje pri nefinančnem sektorju (pri podjetjih in prebivalstvu) s prodajo obveznic, prav tako ne vpliva na spremembo denarne mase;
- c.) če se vlada zadolžuje pri poslovnih bankah in če le-te imajo presežek rezerv, vpliva na porast denarne mase;
- d.) tudi zadolževanje vlade pri centralni banki vodi v porast denarne mase, saj je potrebno novo tiskanje denarje.

PRILOGA PARTA-2 — FINANCIRANJE SPLOŠNEGA PRORAČUNA

Odobrena proračunska sredstva, ki morajo biti zajeta v proračunskem letu 2005 v skladu z določbami člena 1 Sklepa Sveta 2000/597/ES, Euratom z dne 29. septembra 2000 o sistemu virov lastnih sredstev Evropskih skupnosti

ODHODKI

Opis	Proračun za leto 2005	Proračun za leto 2004 ⁽¹⁾	Sprememba (v %)
1. Kmetijstvo	49 114 850 000	43 993 285 000	+ 11,64
2. Strukturni ukrepi	32 396 027 704	34 522 302 882	- 6,16
3. Notranje politike	7 923 781 439	7 510 377 641	+ 5,50
4. Zunanji ukrepi	5 476 162 603	4 950 907 978	+ 10,61
5. Uprava	6 351 199 258	6 121 983 823	+ 3,74
6. Rezerve	446 000 000	442 000 000	+ 0,90
7. Predpristopna pomoč	3 286 990 000	2 856 200 000	+ 15,08
8. Nadomestila	1 304 988 996	1 409 545 056	- 7,42
Skupni odhodki ⁽²⁾	106 300 000 000	101 806 602 380	+ 4,41

(1) Številke v tem stolpcu ustrezajo številkam proračuna za leto 2004 (UL L 53, 23.2.2004) in sprememb proračunov št. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 in 10/2004.

PRIHODKI

Opis	Proračun za leto 2005	Proračun za leto 2004 ⁽¹⁾	Sprememba (v %)
Razni prihodki (naslovi 4 do 9)	1 040 531 228	1 116 573 265	- 6,81
Presežek, na voljo iz preteklega proračunskega leta (poglavje 3 0, člen 3 0 0)	p.m.	5 469 843 706	
Presežek lastnih sredstev zaradi prerazporeditve iz poglavij Jamstvenega oddelka EKUJS (poglavje 3 0, člen 3 0 1)	p.m.	p.m.	
Presežek lastnih sredstev zaradi vračila presežka iz Jamstvenega sklada za zunanje ukrepe (poglavje 3 0, člen 3 0 2)	p.m.	223 160 000	
Saldo lastnih sredstev, ki izhajajo iz lastnih sredstev na podlagi DDV in BNP/BND za pretekla leta (poglavji 3 1 in 3 2)	p.m.	p.m.	
Skupni prihodki za naslove 3 do 9	1 040 531 228	6 809 576 971	- 84,72
Neto zneski carin, kmetijskih dajatev in prelevmanov za sladkor (poglavja 1 0, 1 1 in 1 2)	12 362 925 000	12 406 875 000	- 0,35
Lastna sredstva iz DDV po enotni stopnji (tabeli 1 in 2, poglavje 1 3)	15 313 493 929	13 579 913 763	+ 12,77
Preostanek, ki se financira iz dodatnih sredstev (lastna sredstva iz BND, tabeli 3 in 4, poglavje 1 4)	77 583 049 843	69 010 236 646	+ 12,42
Proračunska sredstva, ki se pokrijejo iz lastnih sredstev, navedenih v členu 2 Sklepa 2000/597/ES, Euratom ⁽²⁾	105 259 468 772	94 997 025 409	+ 10,80
Skupni prihodki ⁽³⁾	106 300 000 000	101 806 602 380	+ 4,41

(1) Številke v tem stolpcu ustrezajo številkam proračuna za leto 2004 (UL L 53, 23.2.2004) in sprememb proračunov št. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 in 10/2004.

(2) Lastna sredstva za proračun 2005 se določijo na podlagi proračunskih napovedi, sprejetih na 131. zasedanju Svetovalnega odbora za lastna sredstva 20. aprila 2004.

(3) Tretji odstavek člena 268 Pogodbe o ustanovitvi Evropske skupnosti se glasi: "Prihodki in odhodki, prikazani v proračunu, morajo biti uravnoteženi."

Plačilna bilanca je bilanca stanja. Iz nje je razvidno, kakšno je premoženja države v določenem trenutku in iz katerih virov izhaja. Plačilna bilanca nam daje vpogled v ekonomske odnose s tujino. Namen njene sestave je informirati nosilce ekonomske politike o mednarodni poziciji države ter na ta način omogočiti ustrezno oblikovanje denarne, fiskalne in trgovinske politike.

Sestavljena je iz tekočega in kapitalskega ter finančnega računa. Vse transakcije, pri kateri se opravi menjava blaga in storitev med rezidenti in nerezidenti, se spremljajo v tekočem delu plačilne bilance. Vse transakcije, povezane s prenosi finančnih imetij (bančne vloge, vrednostni papirji), se spremljajo v kapitalskem in finančnem delu plačilne bilance.

Javni dolg je element virov sredstev v premoženjski bilanci države. To so komulirani proračunski primanjkljaji iz preteklosti.

Velikost javnega dolga je odvisna od tujih kreditov, od izdaje državnih obveznic, zadolževanja zdravstvenega in pokojninskega zavoda ter javnih podjetij. Javni dolg se zato povečuje.

Država se lahko zadolžuje doma in v tujini v obsegu, ki ga določa zakon. Obseg zadolžitve države za proračun leta 2007 je določen v prvem odstavku 32. člena zakona o izvrševanju proračuna RS za leto 2007 in 2008 (Uradni list RS, št. 126/2006), ki ga je sprejel državni zbor RS v višini do 1.261.335.947 €.

Ocena dolga države v EUR

	31.12.2006	31.12.2007
Dolg Republike Slovenije – skupaj	7.350	7.759
NOTRANJI DOLG	5.796	6.223
ZUNANJI DOLG	1.554	1.536
BDP*	29.441	31.657
Dolg RS/BDP (%)	25,0%	24,5%

Ekonomski odnosi s tujino

Industrijski razvoj je pospešil in poglobil mednarodne ekonomske odnose, zato so se v vseh gospodarstvih povečale potrebe po mednarodni menjavi in drugih ekonomskih odnosih z drugimi gospodarstvi.

Dejavniki vključevanja v svetovno trgovino

Na sodelovanje nekega gospodarstva z drugimi gospodarstvi vpliva več dejavnikov.

Najpomembnejši so:

- Velikost gospodarstva

Čim večje je gospodarstvo (število prebivalcev), tem večji je njegov vpliv na svetovna gospodarska dogajanja. Velikost gospodarstva opredeljuje tudi njegovo odvisnost od drugih gospodarstev. Majhna gospodarstva (slovensko) so bolj odvisna od dogajanj v svetovnem gospodarstvu – prisiljena so uvažati (npr. surovine), hkrati pa morajo izvažati, ker je doma premajhen trg.

- Stopnja razvitosti

Običajno jo merimo z velikostjo BDP na prebivalca. Pokaže kupno moč prebivalstva.

- Družbenoekonomska ureditev

Kapitalistične družbe so običajno odprte in se vključujejo v svetovno gospodarstvo po načelu primerjalnih prednosti in dobička, medtem ko so bila etatična gospodarstva sorazmerno zaprta.

3. EKONOMSKA POLITIKA

3.1 Nosilci in cilji ekonomske politike

Ekonomsko politiko lahko definiramo kot splet aktivnosti, s katerimi spreminjamo gospodarske razmere (pogoje, parametre), da bi dosegli določene cilje.

Nosilci ekonomske politike so:

- Vlada, ki obvladuje največji del instrumentov ekonomske politike in daje parlamentu predloge, ta pa na osnovi predlogov vlade sprejema zakone (vladni ukrepi).
- Centralna banka (banka Slovenije), ki nadzoruje količino denarja v obtoku. Odgovorna je na denarno (monetarno) politiko.
- Združenja posameznih interesnih skupin (vladni partnerji) – sindikati, zbornice, združenja.

Realno ima od naštetih nosilcev ekonomske politike največjo moč vlada. Ekonomska politika obravnava sledeče štiri temeljne cilje:

- visoka in stabilna gospodarska rast,
- nizka brezposelnost,
- nizka inflacija,
- izogibanju primanjkljaja v plačilni bilanci in obsežnim fluktuacijam deviznega tečaja.

Značilnost temeljnih ciljev je njihova medsebojna konfliktnost. Ta zahteva, da nosilci ekonomske politike določijo prioriteto (prednost) ciljev. Če vlada določi kot prednostni cilj zmanjšanje inflacije, mora biti pripravljena na nižjo gospodarsko rast in višjo stopnjo brezposelnosti. Če pa določi kot prednostni cilj zmanjšanje brezposelnosti, se utegne povečati inflacija.

3.2 Instrumenti ekonomske politike

V ekonomski politiki ukrepamo z različnimi instrumenti kot so davki, davčne olajšave, obrestne mere...

Instrumente ekonomske politike delimo na več skupin:

1. Instrumenti fiskalne politike:

- instrumenti proračunskih prihodkov (indirektni in direktni davki, carine, prispevki transferi iz tujine),
- instrumenti proračunskih izdatkov (izdatki za nakup proizvodov in storitev, državne investicije, transferi prebivalstvu in podjetjem, državne rezerve in transferi tujini),
- saldo državnega proračuna.

2. Instrumenti denarne politike:

- te uporabljajo pri svojem ukrepanju centralna banka in poslovne banke: krediti, operacije na trgu vrednostnih papirjev, obvezna rezerva bank, obrestna mera in kontrola finančnega poslovanja.

3. Instrumenti direktnega nadzora:

Instrumente direktnega nadzora uporabljajo tako centralna in lokalne vlade kot tudi centralna in poslovne banke. Sestavljajo jih tri glavne skupine instrumentov:

- reguliranje tečaja domače valute, nadzor uvoza in izvoza, nadzor razpolaganja in poslovanja s tujimi valutami in nadzor imigracije in emigracije državljanov;
- nadzor cen proizvodov in storitev, stanarin, plač in dividend;
- instrumenti nadzora delovanja ekonomskega sistema in politike v smislu njune učinkovitosti in zaščite prebivalstva in okolja (nadzor konkurence, nadzor investicij, ekološka sprejemljivost proizvodnje in potrošnje, nadzor in reguliranje delovnih razmerij, izkoriščanje nacionalnih resursov).

Fiskalna politika

S fiskalno politiko vpliva vlada na agregatno povpraševanje. Izraz »fiskalni sistem« je prevzet iz anglosaške literature in je sopomenka za davčni in proračunski sistem. Fiskalna politika je sistem ukrepov, s katerimi vplivamo na javne (družbene) prihodke in izdatke in tako uresničujemo cilje ekonomske politike.

Vlada spreminja povpraševanje neposredno in posredno (spreminjanje davkov). Na povpraševanje vpliva fiskalna politika na dva načina:

- če fiskalna politika zmanjša javne izdatke ali poveča davke, se povpraševanje zmanjša – deluje restriktivno;

- če fiskalna politika poveča javne izdatke ali zmanjša davke, se povpraševanje poveča – deluje ekspanzivno.

Če so prihodki države večji od izdatkov, ima država v proračunu presežek – **suficit**; če so prihodki enaki izdatkom, je proračun **uravnotežen**; če so prihodki manjši od izdatkov, ima država v proračunu primanjkljaj – **deficit**.

Denarna politika

Za uravnavanje denarja v obtoku ima centralna na voljo kvalitativne in kvantitativne (količinske) instrumente.

Kvalitativni (selektivni) instrumenti so predvsem selektivni krediti, ki jih centralna banka namenja posameznim regijam ali gospodarskim panogam. Sem sodijo tudi:

- omejevanje kreditov (omejena višina za neko dejavnost, panogo),
- diferenciranje (različnost) obrestnih mer in politike anuitet (vračanje kredita).

Te ukrepe uporablja centralna banka na podlagi lastnih ocen in s tem ustvarja neenake (selektivne) pogoje kreditiranja gospodarskih subjektov.

S kvantitativnimi instrumenti določa centralna banka kreditni potencial poslovnih bank. Sem sodijo naslednji instrumenti:

- obrestna mera,
- obvezna rezerva poslovnih bank,
- nabava in prodaja vrednostnih papirjev.

Devizni tečaj in tečajna politika

Eden temeljnih pogojev za zunanjetrgovinske odnose med različnimi državami je skupni imenovalac s katerim je mogoče primerjati različne izvozno – uvozne cene izražene v domačih valutah različnih držav.

Ta skupni imenovalac so devizni tečaji. Devizni tečaj je razmerje, po katerem je mogoče zamenjati en denar v drugega. Devizni tečaj je splošna cena proizvodov in storitev narodnega gospodarstva, ki so predmet mednarodne menjave. Omogoča primerjavo domačih cen s tujimi in obratno in s tem oceniti katere izdelke in storitve je mogoče doma proizvajati ceneje (in jih zato tudi izvažati) oz. tiste, ki jih proizvajata tujina ceneje (smiselno uvažati).

Devizni tečaj je torej cena tuje valute izražena v enotah domače valute. To je direktno kotiranje npr. 1 EUR = 239,64 SIT.

Devalvacija je zmanjšanje vrednosti denarne valute v primerjavi s tujimi valutami.

Revalvacija je povečanje vrednosti domače valute v primerjavi s tujimi valutami.

Devize so vnovčljive terjatve v tujih valutah v tujini ter dospele menice in akreditivi v tujih valutah, vnovčljivi v tujini. Devize so knjižni denar. Efektivni tuji denar (bankovci, kovanci) so devize v primeru, če ni omejitev za njegov prenos preko meje in če se lahko pretvori v devizne terjatve.

UČINKI DEVALVACIJE

Devalvacija je zmanjšanje vrednosti denarja pri fiksnih deviznih tečajih, da bi zmanjšali ali odpravili deficit v trgovinski bilanci.

Z uvedbo devalvacije se bodo zunanje trgovinske cene te države v trenutku spremenile:

- o uvozne cene (cene tujega blaga) se na domačem trgu, v domači valuti zvišajo saj je za enoto tujega denarja odšteti več enot domačega denarja – zmanjša se celotna količina uvoza. Uvoz se bo zmanjšal pri tistih artiklih, ki niso življenjsko pomembni, med tem ko se uvoz (energije, tehnologije, rezervni deli...) bistveno ne zmanjša.
- o Izvozne cene se zvišajo, saj dobijo izvozniki pri prodaji deviz domači banki več enot domačega denarja za enoto tujega. Pomembno je tudi to, da želijo zaradi višjih izvoznih cen povečati izvoz, kar je pozitivno za pridobivanje tujih valut.
- o Domače cene se takoj ob devalvaciji ne spremenijo, nekoliko kasneje pa se povišajo zaradi vpliva povišanja uvoznih cen.

4. SLOVENIJA IN EVROPSKA UNIJA

Slovenija je 1. maja 2004 postala članica Evropske unije. Vstop v EU je leto prej na referendumu podprlo 89,6 % volivcev.

Slovenija je sedaj del velike skupine držav, ki so ekonomsko in politično povezane. Od tega trenutka naprej je deležna vseh pravic, možnosti in obveznosti, ki jih imajo države članice, in njeni državljani.

Vsak Slovenec je s članstvom pridobil:

- pravico do prostega gibanja in prebivanja na ozemlju drugih držav članic,
- pravico do celovite konzularne zaščite na veleposlaništvu ali konzulatu katere koli druge države članice,
- pravico, da voli predstavnike v Evropski parlament, in na lokalnih volitvah v državi v kateri prebiva pod enakimi pogoji kot državljani te države.

Slovenija ima enega komisarja v Evropski komisiji, sedem poslancev v Evropskem parlamentu in ima pri odločitvah Sveta EU enakopraven glas z vsemi ostalimi državami članicami. Na Sodišču evropskih skupnosti in na Sodišču prve stopnje ima kot vse druge države po enega sodnika, v Odboru regij in v Ekonomsko-socialnem odboru pa po sedem predstavnikov od skupno 317.

Slovenci imamo sedaj pravico vložiti tožbo na Sodišče evropskih skupnosti oz. se pritožiti evropskemu varuhu človekovih pravic v primeru nepravilnosti pri delu organov EU.

Prehajanje med državami članicami je poenostavljeno, slovenskim državljanom pa se odpirajo možnosti za zaposlovanje v drugih članicah.

Slovenija odslej prispeva delež svojega BDP-ja skupnemu proračunu EU (največ 1,27 %), v zameno pa dobiva finančno podporo za razvoj kmetijstva v okviru Skupne kmetijske politike in za ekonomsko-socialni in skladnejši razvoj regij v okviru evropske strukturne politike.

Države članice EU: Avstrija, Belgija, Ciper, Češka, Danska, Estonija, Finska, Francija, Grčija, Irska, Italija, Latvija, Litva, Luksemburg, Madžarska, Malta, Nemčija, Nizozemska, Poljska, Portugalska, Slovaška, Slovenija, Španija.

Države kandidatke: Bolgarija, Hrvaška, Romunija, Turčija.

4.1 Učinki vključitve Slovenije v EU na državni proračun

V letu 2004 je Slovenija postala polnopravna članica EU, v letu 2005 pa naj bi se vključila tudi v evropski tečajni mehanizem (ERM2). *Kot članica bo iz državnega proračuna vplačevala sredstva v proračun EU in črpala sredstva iz proračuna EU iz naslova kmetijske in strukturne politike ter vzpostavitve schengenske meje.* Nove članice EU pričnejo po vstopu prispevati v proračun EU v polni meri. Vključitev v evropski tečajni mehanizem ter kasnejša vključitev v gospodarsko in monetarno unijo bosta zahtevali dosledno spoštovanje fiskalnih in monetarnih maastrichtskih kriterijev.

Vpliv vstopa v EU na proračunski položaj RS in države kot celote
(v milijonih EUR in v milijardah SIT, tekoče cene)

OCENE MINISTRSTVA ZA FINANCE	2004			2005			2006		
	EUR	SIT	% BDP	EUR	SIT	% BDP	EUR	SIT	% BDP
Predpristopna pomoč (PP)	56,3	13,2	0,21	48,4	11,3	0,17	31,0	7,3	0,10
1. Kmetijstvo	47,9	11,2	0,18	140,3	32,9	0,49	181,7	42,6	0,59
1a - Skupna kmetijska politika	16,5	3,8	0,06	73,4	17,2	0,26	82,2	19,3	0,27
Tržni ukrepi	16,5	3,8	0,06	43,1	10,1	0,15	44,6	10,4	0,14
Neposredna plačila	0,0	0,0	0,00	30,2	7,1	0,11	37,7	8,8	0,12
1b - Razvoj podeželja	31,5	7,4	0,12	66,9	15,7	0,23	99,5	23,3	0,32
2. Sredstva za strukturno politiko	29,8	7,0	0,11	66,7	15,6	0,23	83,6	19,6	0,27
2a - Strukturni skladi (SS)	28,6	6,7	0,11	51,7	12,1	0,18	56,2	13,2	0,18
2b - Kohezijski sklad (KS)	1,3	0,3	0,01	15,0	3,5	0,05	27,5	6,5	0,09
3. Notranje politike	39,3	9,2	0,15	40,1	9,4	0,14	40,9	9,6	0,13
3c - Schengenska meja	39,3	9,2	0,15	40,1	9,4	0,14	40,9	9,6	0,13
4. Pavšalna povračila	104,9	24,5	0,40	94,6	22,2	0,33	62,0	14,5	0,20
4a - Pavšalno plačilo za krepitev denarnega toka	71,8	16,8	0,27	20,3	4,7	0,07	20,7	4,8	0,07
4b - Pavšalno povračilo - proračunska izravnava	33,1	7,7	0,13	74,3	17,4	0,26	41,4	9,7	0,13
Prejemki skupaj	278,2	65,1	1,05	390,1	91,4	1,37	399,3	93,6	1,29
Tradicionalni lastni viri (TLV)	15,4	3,6	0,06	32,7	7,7	0,11	33,3	7,8	0,11
DDV vir	28,4	6,6	0,11	39,4	9,2	0,14	41,4	9,7	0,13
BND vir	134,0	31,3	0,51	223,0	52,2	0,78	233,2	54,6	0,76
Popravek v korist VB	14,8	3,5	0,06	30,4	7,1	0,11	32,2	7,5	0,10
Vplačila skupaj	192,6	45,0	0,73	325,5	76,3	1,14	340,0	79,7	1,10
NETO POLOŽAJ PRORAČUNA RS	85,6	20,0	0,32	64,6	15,1	0,23	59,3	13,9	0,19
3. Notranje politike	15,6	3,6	0,06	26,3	6,2	0,09	35,3	8,3	0,12
3a - Obstoječe politike	13,4	3,1	0,05	23,5	5,5	0,08	32,4	7,6	0,10
3b - Krepitev institucij	2,2	0,5	0,01	2,8	0,7	0,01	2,9	0,7	0,01
SKUPAJ NETO POLOŽAJ RS	101,2	23,7	0,38	91,0	21,3	0,32	94,5	22,1	0,31

Vir podatkov: Evropska komisija (rezultati pogajanj), Urad za makroekonomske analize in razvoj (UMAR) ter Statistični urad Republike Slovenije; preračuni: Ministrstvo za finance. Za leto 2004 so pri vplačilih upoštevani podatki iz predloga proračuna EU za leto 2004.

V tabeli so predstavljeni vplivi vstopa v EU na proračunski položaj RS in položaj države do leta 2006, kot jih je predvidela Evropska komisija. Sredstva za obstoječe politike in krepitev institucij v okviru notranjih politik niso neposredno prejemek proračuna RS, temveč bodo nakazana neposredno upravičencem (več kot polovica sredstev je npr. namenjena 6. okvirnemu programu za raziskovanje).

Dejanska bilanca finančnih tokov z EU bo v veliki meri odvisna od učinkovitosti črpanja sredstev iz EU proračuna. Zaradi uspešnih pogajanj v prvem letu bomo v evropski proračun prispevali predvidoma dve milijardi tolarjev manj, kot je bilo prvotno predvideno.

Potrebno je upoštevati tudi posredne učinke vstopa v EU: zmanjšanje obsega pobranega DDV in znižanje carinskih prihodkov. Učinki članstva bi po ocenah lahko povzročili povečanje proračunskega primanjkljaja v naslednjih letih, zaradi česar bo treba prestrukturirati proračun med in znotraj posameznih programov ter nabor prednostnih nalog podrediti proračunskim možnostim.

Izdatke proračuna povečujejo tudi obveznosti do Evropske investicijske banke, ki pa kot kapitalna naložba ne vplivajo na proračunski primanjkljaj.

4.2 Posledice vključitve Slovenije v EU

Članstvo v Evropski uniji je Sloveniji prineslo številne prednosti in koristi na različnih področjih, predvsem pa bo okrepila svojo vlogo v mednarodni skupnosti in utrdila položaj samostojne in bolj prepoznavne države.

Slovensko gospodarstvo je izgubo nekdanjih jugoslovanskih trgov uspešno nadomestilo z vstopom na evropski trg. Tako z državami EU, ki so najpomembnejše partnerice slovenskega gospodarstva, sedaj ustvarimo dve tretjini celotne blagovne menjave. Vzpostavitev skupnega ekonomskega sistema na skoraj 500 milijonskem trgu bo še povečala gospodarske priložnosti, močna konkurenca pa bo slovenska podjetja silila v večjo produktivnost, inovativnost in s tem krepila njihovo konkurenčno sposobnost. Potrošniki imajo na voljo večjo ponudbo za nižjo ceno, kajti cene so zaradi odprtega trga (neomejen dostop na naš trg tujim proizvajalcem) in ukinitve carinskih dajatev upadle.

Slovenija na področjih, o katerih se v skladu z evropskim pravnim redom odloča samo na ravni EU, ne bo mogla samostojno in neodvisno predlagati, oblikovati in sprejemati zakonov, določati načina njihovega izvajanja. Kot člani imamo enakopravno možnost sodelovanja pri oblikovanju in sprejemanju odločitev.

Evropska unija nikakor ni obljubljena dežela in poleg številnih koristi se bodo sčasoma pokazale tudi slabe strani. Vendar je treba poudariti, da vključitev v EU prinaša možnosti in priložnosti, od nas samih pa je odvisno, ali in kako jih bomo uresničili.

VPRAŠANJA ZA PONAVLJANJE

1. Kako je potekal razvoj ekonomskih sistemov v zgodovini?
2. Kaj je značilno za obdobje po II. svetovni vojni?
3. Kdaj pride do prve krize v gospodarstvu in v čem se kaže?
4. V katerem obdobju pride do nastanka korporacij in zakaj?
5. Kaj je korporacija in kaj je zanjo značilno?
2. Naštejte oblike tržne konkurence, ki jih poznate.
3. Kateri dejavniki določajo stopnjo konkurence?
5. V čem so razlike med monopolom in oligopolom?
6. Kaj razumete s pojmom »država« in katere so njene funkcije?
7. Na katerih področjih ukrepa država?
8. Država blaginje in njena kriza.
9. V katerih oblikah se izraža proces internacionalizacije kapitala?
10. Opišite dejavnika rasti prebivalstva.
11. Vzroki in vrste brezposelnosti.
12. Kateri so dejavniki gospodarske rasti Slovenije?
13. Kaj štejemo v naravno bogastvo?
14. Kaj štejemo v proizvedeno bogastvo?
15. Katere so metode merjena BDP-ja?
16. S katerimi problemi se analitiki srečujejo pri merjenju BDP?
17. Opišite strukture družbenega produkta.
18. Razvoj in učinkovitost slovenske industrije.
19. Kmetijska proizvodnja v Sloveniji.
20. Trgovina v Sloveniji.
21. Investicije.
22. Izdatki javnega sektorja in proračun Slovenije.
23. Dejavniki vključevanja v svetovno trgovino.
25. Instrumenti ekonomske politike.
26. Nosilci ekonomske politike in njihovi cilji.
27. Fiskalni sistem in fiskalna politika.
28. Denarna politika.
29. Devizni tečaj in tečajna politika.
30. Slovenija in EU.